

ZAMONAVIY HARBIY XIZMAT: GLOBAL TAHDIDLAR VA TEXNOLOGIK RIVOJLANISH

Kapitan Rahmonov Abdurashid Ataullo o‘g‘li

*Toshkent viloyati, Chirchiq shaxar,
71201-harbiy qism, Parashut desant vzvodi komandiri.*

Annotatsiya: *Agar tinchlikni xoxlasang urushga tayyorlan. (Bu mashhur ibora "Si vis pacem, para bellum" (agar tinchlikni istasang, urushga hozirlan) lotincha bo‘lib, Rimlik yozuvchi Vegeciy (Publius Flavius Vegetius Renatus) tomonidan aytilgan. U IV–V asrlarda yashagan va "De Re Militari" (Harbiy ishlar haqida) asarida ushbu fikrni bayon qilgan.*

Bu ibora shundan keyin ko‘plab harbiy strateglar va siyosatchilar tomonidan ishlatilgan.)

KIRISH

Harbiy xizmat har doim davlat xavfsizligining eng muhim ustunlaridan biri bo‘lib kelgan. Bugungi kunda esa, globallashuv, yangi texnologiyalar va kiber-xavfsizlik muammolari harbiy sohada tub o‘zgarishlarga sabab bo‘lmoqda. Ushbu maqolada zamonaviy harbiy xizmatning dolzarb jihatlarini, global tahdidlar va texnologik rivojlanishning ahamiyati tahlil qilinadi.

1. Harbiy Xizmatning O‘zgargan Konsepsiyasi

An‘anaviy harbiy xizmat tizimi asosan jismoniy tayyorgarlik va qurolli kuchlarning jangovar qobiliyatini oshirishga qaratilgan edi. Biroq XXI asrda bu konsepsiya kengayib, quyidagi yo‘nalishlarga e‘tibor qaratila boshlandi:

Kiber-xavfsizlik: Zamonaviy urushlar faqatgina qurollar bilan emas, balki kiber-hujumlar orqali ham olib borilmoqda. Davlatlar o‘z axborot tizimlarini himoya qilishga majbur.

Armiya Uchun Kiberxavfsizlikning Ahamiyati

Hozirgi zamonda urushlar nafaqat jang maydonida, balki virtual muhitda ham olib boriladi. Qurolli kuchlarning zaifligi nafaqat askarlarning jismoniy tayyorgarligiga, balki harbiy tizimlarning kiberxavfsizligiga ham bog‘liq. Asosiy tahdidlar quyidagilardan iborat:

Dushman tomonidan kiberhujumlar: Harbiy tizimlarga noqonuniy kirib, maxfiy ma‘lumotlarni o‘g‘irlash yoki tizimlarni ishdan chiqarish urinishlari ortib bormoqda.

Dezinformatsiya va psixologik urush: Ijtimoiy tarmoqlar va boshqa axborot kanallari orqali harbiy xodimlarning ruhiyatiga ta’sir ko‘rsatish urinishlari kuchaygan.

Sun‘iy intellektga asoslangan tahdidlar: Avtonom dronlar va kiberhujumlar yordamida armiyalarga zarar yetkazish usullari tobora takomillashmoqda.

Harbiy Kiberxavfsizlik Strategiyalari

Ko‘pgina davlatlar armiyasining kiberxavfsizlikni ta’minlash borasidagi strategiyalari quyidagilardan iborat:

Maxsus kiberqo‘shinlar tashkil etish: Ko‘plab davlatlar, jumladan, AQSh, Rossiya, Xitoy va Isroil o‘z kiberqo‘shinlarini yaratgan. Ular harbiy infratuzilmani himoya qilish, hujumlarni qaytarish va zarur hollarda dushman tizimlariga hujum qilish bilan shug‘ullanadi.

Sun‘iy intellekt asosida xavfsizlik tizimlarini yaratish: AQSh va Yevropa davlatlari harbiy ma‘lumotlarni himoya qilish uchun sun‘iy intellektdan foydalanmoqda. Bunday tizimlar real vaqt rejimida kiberhujumlarni aniqlash va oldini olish imkonini beradi.

Kiberxavfsizlik bo‘yicha xalqaro hamkorlik: NATO va boshqa xalqaro tashkilotlar harbiy kiberxavfsizlikni mustahkamlash bo‘yicha maxsus dasturlarni amalga oshirmoqda.

O‘zbekiston Armiyasida Kiberxavfsizlik

O‘zbekiston armiyasi ham zamonaviy texnologiyalarni harbiy sohada keng joriy etmoqda. Xususan:

Harbiy infratuzilmani himoya qilish: Harbiy axborot tizimlarini himoya qilish bo‘yicha chora-tadbirlar ko‘rilmoqda.

Kiberxavfsizlik markazi: Maxsus xizmatlar va harbiy bo‘linmalar axborot tizimlarini himoya qilish ustida ishlamoqda.

Kiberxavfsizlik bo‘yicha kadrlar tayyorlash: Harbiy akademiyalar va maxsus muassasalarda kiberxavfsizlik bo‘yicha mutaxassislar tayyorlanmoqda.

Dronlar va sun‘iy intellekt: Harbiy operatsiyalarni ancha samarali o‘tkazish uchun dronlar, robot texnologiyalari va sun‘iy intellektdan foydalanish kengaydi.

Dronlarning Armiya Uchun Ahamiyati

Dronlar armiyada quyidagi maqsadlar uchun keng foydalanilmoqda:

Razvedka va kuzatuv: Dushmanning harakatlarini kuzatish, harbiy obyektlarni aniqlash va real vaqt rejimida ma‘lumot yetkazish.

Hujum va himoya: Qurollangan dronlar an‘anaviy aviatsiyaga qaraganda arzon va samarali bo‘lib, dushman nishonlariga zarba berishda qo‘llaniladi.

Logistika: Dronlar askarlarga qurol-yarog‘, oziq-ovqat va boshqa zarur anjomlarni yetkazib berish uchun ham ishlatilmoqda.

Elektron urush: Ba‘zi dronlar dushmanning radioaloqa tizimlarini buzish yoki ularning dronlarini neytrallash maqsadida ishlatiladi.

Misol: 2020-yilgi Ozarbayjon va Armaniston o‘rtasidagi Tog‘li Qorabog‘ mojarosida Ozarbayjonning harbiy dronlaridan foydalanishi hal qiluvchi rol o‘ynadi. Ular tanklar, artilleriya tizimlari va boshqa harbiy obyektlarga aniqlik bilan zarba berib, mojaroda ustunlikni ta‘minladi.

Sun‘iy Intellektning Harbiy Sohada Roli

Sun‘iy intellekt armiyada quyidagi jihatlarida qo‘llanilmoqda:

Ma‘lumotlarni tahlil qilish: SI real vaqt rejimida razvedka ma‘lumotlarini qayta ishlaydi va dushmanning harakatlarini bashorat qilishga yordam beradi.

Avtonom qurollar: Ba‘zi jangovar tizimlar SI yordamida mustaqil harakat qila oladi, masalan, o‘z nishonlarini aniqlab, zarba berish.

Kiberxavfsizlik: SI kiberhujumlarni aniqlash va ularga qarshi choralar ko‘rish uchun ham ishlatilmoqda.

Simulyatsiya va mashg‘ulotlar: Harbiy kadrlarni tayyorlashda sun‘iy intellekt asosida yaratilgan simulyatsiya tizimlari qo‘llanilmoqda.

Misol: AQSh armiyasi sun‘iy intellektga ega Project Maven dasturidan foydalangan holda sun‘iy yo‘ldosh va dronlardan olingan ma‘lumotlarni avtomatik ravishda tahlil qilishga o‘tmoqda. Bu esa razvedka va jangovar rejalashtirishni ancha tezlashtiradi.

O‘zbekiston Armiyasida Dronlar va Sun‘iy Intellekt

O‘zbekiston armiyasi ham dronlar va sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishni yo‘lga qo‘ymoqda. So‘nggi yillarda quyidagi o‘zgarishlar kuzatildi:

Mahalliy dron ishlab chiqarish: O‘zbekistonda harbiy dronlar ishlab chiqarish va import qilish ustida ishlar olib borilmoqda.

Kiberxavfsizlik va SI loyihalari: Harbiy tizimlarning xavfsizligini ta‘minlash uchun SI texnologiyalaridan foydalanish rejalashtirilmoqda.

Xalqaro hamkorlik: O‘zbekiston Turkiya, Rossiya va Xitoy kabi davlatlar bilan harbiy texnologiyalar sohasida hamkorlik qilishda davom etmoqda.

Gibrid urushlar: Dushmanga ta‘sir ko‘rsatishning yangi usullari – dezinformatsiya, iqtisodiy sanksiyalar va psixologik urushlar harbiy strategiyaning muhim qismiga aylandi.

Zamonaviy urushlar an‘anaviy qurolli to‘qnashuvlardan iborat emas. So‘nggi yillarda "gibrid urush" tushunchasi harbiy strategiyalarda yetakchi mavqega ega bo‘ldi. Gibrid urushlar qurolli harakatlarni kiberhujumlar, dezinformatsiya, iqtisodiy bosim va psixologik operatsiyalar bilan birlashtirib, dushmanni zaiflashtirishni maqsad qiladi. Zamonaviy armiyalar bunday urushlarga tayyor turishi va ularni qaytarish strategiyalarini ishlab chiqishi lozim.

Gibrid Urushning Asosiy Xususiyatlari

Gibrid urushlar quyidagi elementlarni o‘z ichiga oladi:

Kiberhujumlar: Davlatning harbiy va iqtisodiy infratuzilmasiga zarar yetkazish uchun tarmoqlarga kiberhujum uyushtirish.

Dezinformatsiya: Ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari orqali yolg‘on ma‘lumotlar tarqatib, jamiyatni manipulyatsiya qilish.

Mahalliy isyonchilar yoki noan‘anaviy harbiy guruhlar: Davlatga qarshi norasmiy harbiy kuchlarni qo‘llab-quvvatlash.

Iqtisodiy sanksiyalar va bosimlar: Dushman davlat iqtisodiyotini zaiflashtirish uchun iqtisodiy choralar ko‘rish.

Psixologik urush: Harbiy xodimlar va aholi orasida qo‘rquv va ishonchsizlik muhitini yaratish.

Misol: 2014-yilda Rossiya va Ukraina o‘rtasidagi mojaro gibrid urushning yorqin namunasidir. Rossiya harbiy kuchlaridan tashqari, kiberhujumlar, targ‘ibot va dezinformatsiya usullaridan foydalandi.

Gibrid Urushlarga Qarshi Armiya Strategiyalari

Har qanday zamonaviy armiya gibrud urush tahdidlariga qarshi quyidagi yo‘nalishlarda o‘z harakatlarini kuchaytirishi lozim:

Kiberxavfsizlikni kuchaytirish: Harbiy tizimlar va davlat infratuzilmasini kiberhujumlardan himoya qilish.

Dezinformatsiyaga qarshi kurash: Ijtimoiy tarmoqlarda haqiqatga asoslangan ma’lumotlarni tarqatish va yolg‘on propagandalarni fosh qilish.

Razvedka xizmatlarini kuchaytirish: Dushmanning noan’anaviy urush usullarini oldindan aniqlash va zararsizlantirish.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: NATO va boshqa harbiy alyanslar bilan hamkorlikda gibrud tahdidlarga qarshi strategiyalar ishlab chiqish.

Mahalliy aholining xabardorligini oshirish: Aholini gibrud urush usullari haqida xabardor qilish va ularga qarshi turish uchun ta’lim berish.

Misol: NATO davlatlari gibrud urush tahdidlariga qarshi maxsus bo‘linmalar tashkil qilgan. Masalan, Litva, Latviya va Estoniya o‘z armiyalarida gibrud urush bo‘yicha tayyorgarlik dasturlarini ishlab chiqqan.

O‘zbekiston Armiyasi va Gibrud Urushga Tayyorlik

O‘zbekiston armiyasi ham gibrud urush tahdidlariga qarshi turish uchun o‘z strategiyalarini ishlab chiqmoqda.

Davlat axborot tizimlarini himoya qilish: Kiberxavfsizlik markazi orqali davlat muassasalari va harbiy tizimlarni kiberhujumlardan himoya qilish.

Harbiy kadrlarni tayyorlash: Gibrud urush strategiyalarini o‘rgatish uchun harbiy akademiyalarda maxsus kurslar joriy etish.

Dezinformatsiyaga qarshi kurash: Milliy axborot vositalari orqali jamiyatga aniq va to‘g‘ri ma’lumot yetkazish.

Iqtisodiy mustahkamlik: Gibrud urushlarning iqtisodiy bosimlar orqali amalga oshirilishining oldini olish uchun davlat iqtisodiy barqarorligini oshirish.

Gibrud urushlar zamonaviy armiyalar uchun yangi tahdidlar yaratmoqda. Ular nafaqat qurolli jangovar harakatlarni, balki axborot urushlari, kiberhujumlar va iqtisodiy bosimlarni ham o‘z ichiga oladi. O‘zbekiston armiyasi bunday tahdidlarga tayyor bo‘lishi uchun harbiy texnologiyalar, kiberxavfsizlik va axborot strategiyalarini kuchaytirishi lozim. Kelajakda har qanday davlatning qudrati nafaqat uning harbiy kuchida, balki gibrud urushlarga qarshi samarali strategiyalar ishlab chiqish qobiliyatida ham namoyon bo‘ladi.

2. Harbiy Soha Uchun Zamonaviy Tahdidlar

Bugungi kunda dunyodagi harbiy xavfsizlikka tahdid solayotgan asosiy omillar quyidagilar:

Kiber-hujumlar: Xakerlar harbiy bazalar, hukumat tizimlari va muhim infratuzilmalarga hujum qilmoqda.

Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanishi bilan urushlar maydoni faqat an’anaviy qurolli to‘qnashuvlar bilan cheklanib qolmayapti. Kiberhujumlar zamonaviy armiyalar uchun eng jiddiy tahdidlardan biriga aylandi. Dushman davlatlar, terroristik guruhlar va hatto individual xakerlar harbiy infratuzilmaga hujum qilib, qo‘shinlarning harakatlarini

izdan chiqarishi, maxfiy ma’lumotlarni o‘g‘irlashi va jangovar operatsiyalarga putur yetkazishi mumkin.

Harbiy Sohada Kiberhujumlarning Turlari

Harbiy tizimlarga qaratilgan kiberhujumlar quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:

Razvedka va ma’lumot o‘g‘irlash: Dushman maxfiy harbiy rejalaridan xabardor bo‘lishi uchun davlat tizimlariga buzib kiradi.

Dasturlarni ishdan chiqarish (DDoS hujumlar): Harbiy aloqa va boshqaruv tizimlarini falaj qilib, armiyaning samaradorligini pasaytirish.

Qurolli tizimlarga hujum: Dronlar, raketa boshqaruv tizimlari yoki radarlarga zarar yetkazish orqali jangovar kuchni kamaytirish.

Dezinformatsiya: Soxta ma’lumotlar tarqatish orqali harbiy bo‘linmalarni chalg‘itish va noto‘g‘ri qaror qabul qilishiga sabab bo‘lish.

Misol: 2007-yilda Estoniyaga qilingan keng ko‘lamli kiberhujum butun mamlakat infratuzilmasiga zarar yetkazdi, shu jumladan harbiy va hukumat tizimlari ishdan chiqdi.

Armiyalar Kiberhujumlarga Qarshi Qanday Choralar Ko‘rmoqda?

Ko‘pgina zamonaviy armiyalar kiberxavfsizlikni ta’minlash uchun quyidagi strategiyalarni ishlab chiqmoqda:

Kiberqo‘shinlar tashkil qilish: AQSh, Rossiya, Xitoy va NATO davlatlari o‘z kiberbo‘linmalarini yaratgan bo‘lib, ular hujumlarni oldindan aniqlash va zararsizlantirish bilan shug‘ullanadi.

Sun‘iy intellektidan foydalanish: Real vaqt rejimida hujumlarni aniqlash va ularning oldini olish uchun avtomatlashtirilgan dasturlar ishlab chiqilmoqda.

Maxsus mashg‘ulotlar: Harbiylar va davlat xizmatchilari uchun kiberxavfsizlik bo‘yicha maxsus tayyorgarlik kurslari yo‘lga qo‘yilgan.

Xalqaro hamkorlik: NATO kabi harbiy alyanslar kiberxavfsizlik bo‘yicha hamkorlikni kuchaytirib, global tahdidlarga qarshi kurashmoqda.

Misol: 2010-yilda AQSh va Isroil tomonidan Eronning yadroviy dasturiga qarshi "Stuxnet" deb nomlanuvchi maxsus virus ishlab chiqilgan. Ushbu virus Eronning yadroviy ob‘ektlarini ishdan chiqarishga muvaffaq bo‘lgan va bu tarixdagi eng katta harbiy kiberhujumlardan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston Armiyasi va Kiberxavfsizlik

O‘zbekiston ham harbiy infratuzilmasini himoya qilish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda:

Kiberxavfsizlik markazi faoliyati: O‘zbekiston Qurolli Kuchlarining axborot tizimlarini himoya qilish bo‘yicha maxsus bo‘limlar tashkil etilgan.

Xalqaro hamkorlik: O‘zbekiston boshqa davlatlar bilan hamkorlikda kiberxavfsizlikni mustahkamlash bo‘yicha ishlamoqda.

Harbiy kadrlarni tayyorlash: Mudofaa sohasida IT mutaxassislarini tayyorlashga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Mahalliy dasturiy ta‘minot ishlab chiqish: Harbiy tizimlar uchun xorijiy dasturlar emas, balki mahalliy dasturiy ta‘minot ishlab chiqish ustida ish olib borilmoqda.

Zamonaviy urushlarda armiyalarning kiberxavfsizligi jangovar tayyorgarlik bilan teng darajada muhim ahamiyatga ega. Kiberhujumlar dushmanga qurolli to‘qnashuvlarsiz katta zarar yetkazish imkonini beradi. O‘zbekiston ham o‘z harbiy tizimlarini kiberhujumlardan himoya qilish uchun chora-tadbirlarni kuchaytirib, xalqaro tajribani o‘rganmoqda. Kelajakda har qanday armiyaning qudrati nafaqat uning jangovar qurollarida, balki raqamli xavfsizlik darajasida ham namoyon bo‘ladi.

Terrorizm va asimmetrik urushlar: An‘anaviy harbiy strategiyalar ba‘zan kichik, lekin yaxshi tashkil etilgan terrorchi guruhlariga qarshi yetarli darajada samarali bo‘lmayapti.

Zamonaviy urushlar endilikda an‘anaviy davlatlararo to‘qnashuvlardan iborat emas. Terroristik guruhlar va kichik harbiy bo‘linmalar katta davlat armiyalariga qarshi asimmetrik urush usullaridan foydalanmoqda. Bunday urushlar o‘ziga xos strategiyalarga ega bo‘lib, ular an‘anaviy qurolli kuchlarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri hujum qilish o‘rniga, kutilmagan joylarda va usullarda zarar yetkazishga qaratilgan. Bugungi kunda aksilterror operatsiyalar va asimmetrik tahdidlarga qarshi kurash har qanday armiyaning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

Terrorizm va Harbiy Tahdidlar

Terroristik guruhlar zamonaviy armiya uchun eng murakkab tahdidlardan biri hisoblanadi. Ular odatda quyidagi usullardan foydalanadilar:

Gerilla urushi: Dushmanga ochiq hujum qilish o‘rniga yashirin hujumlar va reydlar uyushtirish.

Shahid hujumlari: O‘z joniga qasd qilish orqali strategik obyektlarga yoki harbiy bo‘linmalarga hujum qilish.

Kiberhujumlar: Terrorchilar harbiy infratuzilmaga zarar yetkazish uchun kiberhujumlar uyushtirishi mumkin.

Axborot urushi: Ijtimoiy tarmoqlar va media orqali targ‘ibot olib borish va aholi orasida qo‘rquv yaratish.

Misol: “Al-Qoida” va “IShID” kabi terroristik guruhlar Yaqin Sharqda AQSh va NATO kuchlariga qarshi asimmetrik urush olib bordi. Ular an‘anaviy armiyalarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri hujum qilish o‘rniga, shaharlardagi yashirin hujumlar va portlashlar orqali harakat qildi.

Asimmetrik Urushning Xususiyatlari

Asimmetrik urush an‘anaviy jangovar harakatlardan farq qilib, quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi:

Noto‘g‘ri chegaralar: Asimmetrik urushlar an‘anaviy davlat chegaralarida emas, balki shaharlarda, tog‘li hududlarda va hatto internet tarmoqlarida olib boriladi.

Yashirin harakatlar: Dushman an‘anaviy armiyalar singari front chizig‘iga ega bo‘lmaydi, balki partizan usulida harakat qiladi.

Harbiy va fuqaro obyektlar orasidagi farqning yo‘qligi: Terroristik guruhlar ko‘pincha fuqaro hududlarida harakat qiladi, bu esa an‘anaviy armiyalar uchun qiyinchilik tug‘diradi.

Psixologik urush: Asimmetrik urushlarda qo‘rquv va beqarorlik yaratish muhim taktikalardan biri hisoblanadi.

Misol: Afg‘onistondagi urush davomida “Tolibon” AQSh va NATO kuchlariga qarshi asimmetrik taktikalarni ishlatdi. Ular yashirin bazalarda joylashib, kutilmagan hujumlar uyushtirdi.

Asimmetrik Urushlarga Qarshi Armiya Strategiyalari

Zamonaviy armiyalar terrorizm va asimmetrik urushlarga qarshi kurashish uchun quyidagi strategiyalarni ishlab chiqmoqda:

Maxsus bo‘linmalar: Asimmetrik tahdidlarga qarshi kurashish uchun maxsus aksilterror guruhleri tayyorlanmoqda. Masalan, AQShning “Delta Force” yoki Rossiyaning “Spetsnaz” kuchlari.

Dronlar va razvedka tizimlari: Yashirin harakatlanuvchi dushmanni aniqlash uchun dronlardan foydalanish.

Sun‘iy intellekt va kiberxavfsizlik: Terroristik guruhlarining moliyaviy tarmoqlari va kommunikatsiyalarini kuzatish uchun sun‘iy intellektdan foydalanish.

Mahalliy hamkorlik: Asimmetrik urushlar odatda mahalliy aholi ishtirokida kechadi, shu sababdan harbiy kuchlar mahalliy hamjamiyatlar bilan yaqin hamkorlik qilishga e‘tibor qaratmoqda.

Axborot urushiga qarshi kurash: Terroristik guruhlar targ‘ibotiga qarshi ma‘lumot tarqatish va aholining xabardorligini oshirish.

Misol: Isroil armiyasi “Hammas” va “Hizbulloh” guruhlariga qarshi kurashda razvedka dronlari va sun‘iy intellekt asosidagi kuzatuv tizimlaridan keng foydalanadi.

O‘zbekiston Armiyasi va Aksilterror Strategiyalar

O‘zbekiston ham asimmetrik tahdidlarga qarshi chora-tadbirlar ko‘rmoqda:

Aksilterror bo‘linmalar: O‘zbekiston maxsus xizmatlari va Qurolli Kuchlari terrorizmga qarshi kurash bo‘yicha tajriba orttirgan.

Mintaqaviy hamkorlik: O‘zbekiston MDH va SHHT doirasida terrorizmga qarshi xalqaro hamkorlikni rivojlantirmoqda.

Axborot xavfsizligi: Internet va ijtimoiy tarmoqlardagi terroristik targ‘ibotga qarshi kurash choralari ko‘rilmoqda.

Razvedka xizmatlari: Terroristik faoliyatni oldindan aniqlash va zararsizlantirish uchun razvedka tizimlari kuchaytirilgan.

Misol: O‘zbekiston so‘nggi yillarda terroristik tahdidlarga qarshi maxsus harbiy mashg‘ulotlar va qo‘shma amaliyotlar o‘tkazmoqda.

Terrorizm va asimmetrik urushlar zamonaviy harbiy tahdidlarning eng murakkab turlaridan biri hisoblanadi. Bu urushlarda an‘anaviy tank va artilleriyalar emas, balki intellektual strategiyalar, razvedka tizimlari, dronlar va maxsus bo‘linmalar muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston ham bu tahdidlarga qarshi kurashish uchun o‘z harbiy salohiyatini kuchaytirib, xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda davom etmoqda. Kelajakda armiyalar faqat qurolli jangga emas, balki informatsion va kiberjanglarga ham tayyor bo‘lishi lozim.

Yadro tahdidi: Yadro quollarining tarqalishi global xavfsizlikka jiddiy tahdid solmoqda.

Yadro quollari bugungi dunyoda eng xavfli harbiy tahdidlardan biri hisoblanadi. Dunyoda yadroviy qurolga ega davlatlar soni ortgani sari, harbiy strategiyalar ham o‘zgarib bormoqda. Armiya faqat konvensional urushlarga emas, balki yadroviy tahdidlarga ham tayyor turishi kerak. Bu tahdid nafaqat global darajada, balki mintaqaviy xavfsizlik masalalarida ham muhim rol o‘ynaydi.

Yadro Quollari va Harbiy Strategiyalar

Yadro quollari har qanday armianing strategik rejalari va mudofaa tizimlariga jiddiy ta’sir ko‘rsatadi. Bugungi kunda yadroviy tahdid quyidagi shakllarda namoyon bo‘lmoqda:

Yadroviy hujum ehtimoli: Yadroviy davlatlar o‘rtasidagi qarama-qarshiliklar urushga aylanib ketishi mumkin.

Yadroviy shantaj: Ayrim davlatlar yadroviy quoldan tahdid sifatida foydalanib, siyosiy yoki harbiy bosim o‘tkazmoqda.

Terrorizm va yadroviy materiallarning tarqalishi: Terroristik guruhlar yadroviy materiallardan foydalanib, katta miqyosdagi terror xurujlarini amalga oshirishga harakat qilmoqda.

Yadroviy urushga qarshi mudofaa tizimlari: Ayrim davlatlar yadroviy tahdidlarga qarshi raketa mudofaa tizimlarini rivojlantirishga katta mablag‘ ajratmoqda.

Misol: Shimoliy Koreyaning yadroviy sinovlari global harbiy kuchlarning strategiyasiga ta’sir qilmoqda. AQSh va Janubiy Koreya ushbu tahdidga qarshi qo‘shma harbiy mashg‘ulotlar o‘tkazmoqda.

Zamonaviy Armiya va Yadroviy Tahdidlarga Qarshi Strategiyalar

Har qanday zamonaviy armiya yadroviy tahdidlarga qarshi quyidagi strategiyalarni ishlab chiqishi lozim:

Yadroviy hujumlarni aniqlash va oldini olish: Sun’iy yo‘ldosh va razvedka texnologiyalaridan foydalanib, dushman yadroviy faoliyatini kuzatish.

Raketa mudofaa tizimlari: Yadroviy raketalarni yo‘q qilish uchun ilg‘or mudofaa tizimlarini ishlab chiqish (masalan, AQShning THAAD va Patriot tizimlari).

Yadroviy hujumga tayyorgarlik va omon qolish strategiyalari: Harbiy bazalar va strategik obyektlarni yadroviy zarbalarga chidamli qilish.

Diplomatik va harbiy hamkorlik: Yadro quolining tarqalishini oldini olish uchun xalqaro hamkorlikni mustahkamlash.

Misol: NATO davlatlari yadroviy hujum ehtimoliga qarshi Yevropada raketa mudofaa tizimlarini joylashtirmoqda.

Yadro Tahdidiga Qarshi O‘zbekistonning Pozitsiyasi

O‘zbekiston yadroviy qurol ishlab chiqmaydi va bu borada qat’iy pozitsiyaga ega. Yadro quolining tarqalishini oldini olish uchun mamlakat xalqaro shartnomalarga qo‘shilgan:

Markaziy Osiyo Yadro Qurolidan Holi Hudud sifatida tan olingan.

Xalqaro Atom Energetikasi Agentligi (IAEA) bilan hamkorlik qilinmoqda.

Mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlash uchun harbiy hamkorlik rivojlantirilmoqda.

Yadro tahdidi har qanday armiyaning strategik rejalari va global harbiy xavfsizlikka ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omildir. Zamonaviy armiyalar yadroviy hujumlarning oldini olish, raketa mudofaa tizimlarini rivojlantirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali yadroviy xavfsizlikni ta’minlashga harakat qilmoqda. O‘zbekiston esa yadroviy qurolning tarqalishiga qarshi kurashda faol ishtirok etmoqda va mintaqaviy tinchlikni saqlashga intilmoqda.

Tabiiy resurslar uchun kurash: Suv, neft va boshqa tabiiy boyliklar uchun davlatlar o‘rtasida raqobat kuchaymoqda.

Tabiiy resurslar, xususan neft, gaz, suv va qimmatbaho metallar tarix davomida davlatlar o‘rtasidagi mojaro va urushlarning asosiy sabablaridan biri bo‘lib kelgan. XXI asrda ushbu kurash yanada murakkablashib, harbiy strategiyalarning muhim qismiga aylandi. Ko‘plab mamlakatlar tabiiy boyliklarni qo‘lga kiritish yoki ularni himoya qilish uchun armiyadan foydalanmoqda. Resurslar ustidan nazorat global xavfsizlik va harbiy doktrinalarning muhim jihatlaridan biriga aylanib bormoqda.

Tabiiy Resurslar Ustidan Nazorat va Harbiy Mojarolar

Tabiiy resurslar, ayniqsa strategik jihatdan muhim bo‘lgan energiya manbalari, dunyoning turli nuqtalarida harbiy harakatlarning boshlanishiga sabab bo‘layotgan omillardan biri hisoblanadi.

Neft va gaz uchun urushlar: Energiya resurslariga boy bo‘lgan mintaqalar (Yaqin Sharq, Rossiya, Markaziy Osiyo) xalqaro manfaatlar to‘qnashadigan hududlarga aylangan.

Ichimlik suvi uchun kurash: Dunyoning ayrim mintaqalarida (Afrika, Yaqin Sharq) ichimlik suvi tanqisligi davlatlar o‘rtasidagi ziddiyatlarni kuchaytirmoqda.

Qimmatbaho metallar va mineral resurslar: Litiy, uran va boshqa strategik metallar elektrotexnika va harbiy texnologiyalar uchun muhim bo‘lib, ularga bo‘lgan talab ortib bormoqda.

Misol: 2003-yilgi Iroq urushi ortida neft ustidan nazorat o‘rnatish masalasi ham turgani haqida ko‘plab geosiyosiy tahlillar mavjud.

Armiyaning Resurslar Uchun Kurashdagi Roli

Resurslar ustidan nazoratni saqlash va ularga tahdidlarni oldini olish uchun ko‘plab mamlakatlar armiyadan foydalanadi. Bu quyidagi shakllarda namoyon bo‘ladi:

Harbiy bazalar joylashtirish: Kuchli davlatlar strategik resurslarga yaqin hududlarda harbiy bazalar qurmoqda (masalan, AQShning Yaqin Sharq va Markaziy Osiyodagi bazalari).

Dengiz yo‘llarini nazorat qilish: Energiya tashish yo‘llarini himoya qilish uchun harbiy flotlar doimiy navbatchilik qiladi (masalan, AQSh va Xitoyning Janubiy Xitoy dengizidagi harbiy faolligi).

Harbiy intervensiyalar: Davlatlar resurslar ustidan nazoratni yo‘qotmaslik uchun harbiy kuch ishlatishga tayyor turadi.

Xususi harbiy kompaniyalarning roli: Ayrim korporatsiyalar tabiiy resurslarga egalik qilish yoki ularni himoya qilish uchun xususi harbiy bo‘linmalarni yollaydi.

Misol: Janubiy Xitoy dengizidagi orollar ustidan Xitoy va qo‘shni davlatlar o‘rtasida harbiy ziddiyatlar mavjud. Ushbu hududda katta miqdorda gaz va neft konlari joylashgan.

Kelajakdagi Tahdidlar va Harbiy Strategiyalar

Tabiiy resurslar uchun kurash kelajakda yangi tahdidlarga sabab bo‘lishi mumkin. Shu sababli armiyalar quyidagi strategiyalarni ishlab chiqmoqda:

Texnologik mustaqillik: Ba’zi davlatlar tabiiy resurslarga bog‘liq bo‘lmaslik uchun qayta tiklanadigan energiya manbalariga e’tibor qaratmoqda.

Suv va oziq-ovqat xavfsizligi: Kelajakda resurslar uchun kurash suv va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ustidan nazoratga ham ta’sir qilishi mumkin.

Sun’iy intellekt va harbiy dronlar: Strategik hududlarni nazorat qilish uchun zamonaviy texnologiyalardan keng foydalanish.

Xalqaro diplomatik harakatlar: Resurslar uchun harbiy mojarolarning oldini olish uchun diplomatik vositalarni kuchaytirish.

Misol: Afrika davlatlarida neft va boshqa tabiiy boyliklar ustidan ziddiyatlar yuzaga kelgani sababli, Xitoy va AQSh bu mintaqada harbiy ta’sir doirasini kengaytirishga harakat qilmoqda.

O‘zbekiston va Resurslar Xavfsizligi

O‘zbekiston tabiiy resurslarga boy davlat bo‘lib, energiya xavfsizligini ta’minlash va tabiiy boyliklarini himoya qilish uchun quyidagi chora-tadbirlarni ko‘rmoqda:

Harbiy va chegara xavfsizligini mustahkamlash: Mamlakat neft, gaz va suv resurslarini qo‘shni davlatlar bilan kelishuv asosida boshqarishga harakat qilmoqda.

Energiya diplomatiyasi: O‘zbekiston gaz eksporti va suv resurslarini boshqarishda mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirishga e’tibor qaratmoqda.

Mudofaa strategiyalari: Strategik obyektlarni himoya qilish uchun harbiy kuchlarning jangovar tayyorgarligini oshirish.

Misol: Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida suv resurslari bo‘yicha kelishmovchiliklar bo‘lishi mumkinligi sababli, O‘zbekiston bu borada harbiy va diplomatik jihatdan faol ishlamoqda.

Tabiiy resurslar uchun kurash hozirgi va kelajakdagi harbiy mojarolarning muhim sababi bo‘lib qolmoqda. Neft, gaz, suv va qimmatbaho metallar uchun davlatlar o‘rtasida raqobat kuchayib, armiyalarning roli yanada oshib bormoqda. O‘zbekiston ham o‘z tabiiy boyliklarini himoya qilish va mintaqaviy barqarorlikni ta’minlash uchun harbiy strategiyalarini rivojlantirmoqda. Kelajakda tabiiy resurslar ustidan nazorat harbiy va diplomatik kuchning asosiy elementiga aylanishi mumkin.

3. Harbiy Texnologiyalarning Rivojlanishi

Zamonaviy urushlarda muvaffaqiyatga erishish uchun davlatlar ilmiy va texnologik yutuqlardan faol foydalanmoqda:

Sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan qurollar – AQSh, Xitoy va Rossiya kabi davlatlar harbiy sun’iy intellekt bo‘yicha keng tadqiqotlar olib bormoqda.

Zamonaviy harbiy strategiyalar sun’iy intellekt (SI) va avtomatlashtirilgan qurollar bilan yangi bosqichga chiqmoqda. SI yordamida boshqariladigan dronlar, robotlar va qurol

tizimlari armiyalar uchun jangovar samaradorlikni oshirish, inson yo‘qotishlarini kamaytirish va tezkor qaror qabul qilish imkoniyatini yaratmoqda. Ushbu texnologiyalar harbiy doktrinalarni tubdan o‘zgartirib, kelajakda urush olib borish usullarini belgilab bermoqda.

Sun‘iy Intellekt va Uning Harbiy Sohadagi Roli

Sun‘iy intellekt armiyalar uchun quyidagi sohalarda katta ahamiyatga ega:

Razvedka va tahlil: SI katta hajmdagi ma‘lumotlarni qayta ishlash orqali razvedka samaradorligini oshiradi.

Dronlar va avtonom qurollar: SI dronlar va robot qurollarga avtonom harakat qilish imkonini beradi.

Kiberxavfsizlik: SI kiberhujumlarni aniqlash va oldini olish uchun ishlatiladi.

Simulyatsiya va mashg‘ulotlar: Harbiy mashg‘ulotlarda virtual simulyatsiyalar yaratish uchun qo‘llaniladi.

Misol: AQSh armiyasining Project Maven dasturi SI yordamida dronlar uchun razvedka ma‘lumotlarini tahlil qilishga yo‘naltirilgan.

Avtomatlashtirilgan Qurollar va Harbiy Samaradorlik

Avtonom qurollar urush olib borish usullarini o‘zgartirmoqda. Ularga quyidagilar kiradi:

Avtonom dronlar: AI boshqaruvidagi dronlar razvedka va zarba berish vazifalarini bajara oladi.

O‘zini o‘zi boshqaruvchi tanklar: SI yordamida avtomatlashtirilgan jangovar texnika, masalan, Rossiyaning Uran-9 harbiy roboti.

Avtonom dengiz va suvosti kemalari: AQShning Sea Hunter avtonom kemasi dushman suvosti kemalarini kuzatish uchun ishlab chiqilgan.

Misol: Bayraktar TB2 dronlari 2020-yilgi Tog‘li Qorabog‘ mojarosida sun‘iy intellekt asosidagi nishonga olish tizimlari bilan samarali ishladi.

Harbiylar Uchun SI va Avtonom Qurollarning Afzalliklari

Inson yo‘qotishlarini kamaytiradi: Xavfli operatsiyalarni robotlarga yuklash.

Tezkor qaror qabul qilish: SI real vaqtda tahlil qilib, tezkor javob berish imkonini yaratadi.

Yuqori aniqlik: Avtonom tizimlar nishonga olishda aniqroq ishlaydi.

Doimiy harakat: Robotlar dam olishga ehtiyoj sezmaydi, 24/7 ishlay oladi.

Misol: Isroilning Iron Dome havo mudofaa tizimi sun‘iy intellekt yordamida kelayotgan raketalarni avtomatik ravishda aniqlaydi va urib tushiradi.

SI va Avtonom Qurollarga Qarshi Tahdidlar va Cheklovlar

Etika va qonuniylik: O‘zini o‘zi boshqaruvchi qurollarning insoniyatga tahdidi masalasi bahs mavzusi bo‘lib qolmoqda.

Urush va harbiy harakatlar faqat kuch ishlatish bilan cheklanmaydi. Har qanday armiya harbiy etika va xalqaro qonunlarga rioya qilishi kerak. Zamonaviy urushlarda inson huquqlari, harbiy nizomlar va xalqaro huquq me‘yorlariga amal qilish tobora muhim bo‘lib bormoqda. Harbiy operatsiyalar davomida qonuniylik va axloqiy tamoyillarga rioya

qilinishi harbiylarning obro‘cini saqlab qolish, xalqaro hamjamiyat bilan munosabatlarni mustahkamlash va harbiy jinoyatlarga yo‘l qo‘ymaslik uchun muhimdir.

Harbiy Etika va Uning Asosiy Prinsiplari

Harbiy etika – bu armiyada axloqiy tamoyillarga rioya qilish va insoniy qadriyatlarni himoya qilishni ta‘minlaydigan qoidalar majmuidir. Har qanday armiya quyidagi asosiy tamoyillarga amal qilishi lozim:

Nishonni to‘g‘ri tanlash: Harbiy harakatlar faqat dushman jangchilariga qarshi yo‘naltirilishi, tinch aholi zarar ko‘rmasligi kerak.

Proportsionallik: Har qanday hujum yoki harbiy harakat qo‘yilgan maqsadga mos kelishi lozim.

Askarlarning burchi: Harbiy xizmatchilar axloqiy va huquqiy majburiyatlarini bajarishi, shafqatsiz va noqonuniy amallardan tiyilishi kerak.

Asirlarni va yaradorlarni himoya qilish: Harbiy mojarolar davomida xalqaro kelishuvlarga ko‘ra, asirga tushgan dushman askarlariga nisbatan insoniy munosabatda bo‘lish lozim.

Misol: Xalqaro Gumanitar Huquq bo‘yicha Jeneva konvensiyalari urush paytida askarlar va tinch aholini himoya qilishni talab qiladi.

Harbiy Qonuniylik va Xalqaro Huquq

Harbiy operatsiyalar faqat ichki harbiy nizomlar bilan emas, balki xalqaro huquq me‘yorlari bilan ham tartibga solinadi. Bu qonunlar urushning doirasini belgilaydi va noqonuniy harbiy harakatlarga qarshi chora ko‘rish imkonini beradi.

Jeneva konvensiyalari: Tinch aholini, harbiy asirlarni va yaradorlarni himoya qilish uchun xalqaro huquqiy asos.

Urush jinoyatlari bo‘yicha Xalqaro jinoiy sud (ICC): Harbiy jinoyatlar, genotsid va insoniyatga qarshi jinoyatlarni tergov qiladi va jazolaydi.

BMTning urush qoidalari: Noqonuniy urush olib borish yoki qurolli mojaro chiqarmaslik uchun xalqaro tartib.

Qurol nazorati bo‘yicha shartnomalar: Biologik, kimyoviy va yadroviy qurollarning tarqalishini cheklashga qaratilgan kelishuvlar.

Misol: 1997-yilda qabul qilingan Minalarni taqiqlash to‘g‘risidagi Ottawa konvensiyasi piyoda minalardan foydalanishni taqiqlaydi, chunki ular tinch aholi uchun katta xavf tug‘diradi.

Harbiy Jinoyatlar va Ularning Oldini Olish

Harbiy jinoyatlar – bu xalqaro urush qoidalarini buzish bilan bog‘liq harakatlar bo‘lib, ular jiddiy huquqiy oqibatlarga olib keladi.

Asosiy harbiy jinoyatlar:

Tinch aholini o‘ldirish yoki zo‘ravonlik qilish.

Asirlarni qiynoqqa solish yoki o‘ldirish.

Harbiy shartnomalarni buzish.

Gumanitar yordamga to‘sqinlik qilish.

Harbiy jinoyatlarning oldini olish yo‘llari:

Harbiy xizmatchilarni xalqaro huquq va etikaga o‘rgatish.

Jinoyat sodir etgan harbiylarni tergov qilish va jazolash.

Jeneva konvensiyalariga rioya qilish.

Misol: 2004-yilda Iroqning Abu-G‘rayb qamoqxonasida mahbuslarga nisbatan qiynoqlar qo‘llanilgani haqida xabarlar tarqalganidan so‘ng, bu ish xalqaro darajada tergov qilingan.

Sun‘iy Intellect va Avtonom Qurollarning Etik Masalalari

Texnologiyaning rivojlanishi bilan urushning axloqiy tamoyillari yanada murakkablashmoqda. Sun‘iy intellekt yordamida boshqariladigan dronlar va robot qurollar inson qarorisiz harakat qilish imkoniga ega bo‘lib, bu yangi muammolarni keltirib chiqaradi.

Avtonom qurollarning javobgarligi: Agar robot noto‘g‘ri qaror qabul qilsa, kim javobgar bo‘ladi?

Dron urushlari: Uzoqdan turib hujum qilish insoniy axloqiy me‘yorlarga qanchalik mos keladi?

Sun‘iy intellekt bilan boshqariladigan qurollarning noqonuniy ishlatilishi: Terror guruhlar yoki noqonuniy harbiy guruhlar tomonidan foydalanish xavfi.

Misol: BMTning xalqaro huquqshunoslari sun‘iy intellekt bilan boshqariladigan qurollarni tartibga solish bo‘yicha maxsus rezolyutsiyalar ishlab chiqmoqda.

O‘zbekiston Armiyasida Etika va Qonuniylik Masalalari

O‘zbekiston harbiy qonuniylik va etikaga alohida e‘tibor qaratmoqda. Qurolli Kuchlar xalqaro urush qoidalariga rioya qilish va tinchlikparvar strategiyani qo‘llashga harakat qilmoqda.

Harbiy nizomlar va qonunlar: O‘zbekiston armiyasida xizmat intizomi va etik tamoyillar qat‘iy tartibga solingan.

Xalqaro hamkorlik: Harbiy xizmatchilar xalqaro huquq bo‘yicha maxsus kurslarda o‘qitiladi.

Tinchlikparvar missiyalar: O‘zbekiston armiyasi BMTning tinchlikparvar missiyalarida ishtirok etish tajribasiga ega.

Misol: O‘zbekiston harbiylari xalqaro miqyosdagi harbiy mashg‘ulotlar va konferensiyalarda qatnashib, xalqaro huquq bo‘yicha bilimlarini oshirmoqda.

Harbiy etika va qonuniylik har qanday armiyaning muhim qoidalaridan biridir. Urush qoidalariga rioya qilish, inson huquqlarini himoya qilish va xalqaro huquqiy me‘yorlarga amal qilish harbiy harakatlarning qonuniyligini ta‘minlaydi. Sun‘iy intellekt va avtomatlashtirilgan qurollarning rivojlanishi harbiy etikada yangi muammolarni keltirib chiqarayotgan bo‘lsa-da, xalqaro huquq bu masalalarni tartibga solishga harakat qilmoqda. O‘zbekiston ham o‘z armiyasida intizom va etik tamoyillarni mustahkamlashga e‘tibor qaratmoqda, bu esa xalqaro miqyosda ishonchli hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Xavfsizlik: SI tizimlari buzilishi yoki xato qilishi mumkin.

Texnologik musobaqa: Dunyodagi yetakchi davlatlar harbiy SI texnologiyalarini rivojlantirishda raqobatlashmoqda.

Misol: BMT sun’iy intellekt bilan boshqariladigan qurollarni tartibga solish bo‘yicha xalqaro kelishuvlarni ishlab chiqmoqda.

O‘zbekiston va Harbiy Sun’iy Intellekt

O‘zbekiston armiyasi hali SI bilan bog‘liq qurollarni to‘liq qo‘llamasa ham, quyidagi yo‘nalishlarda rivojlanmoqda:

Kiberxavfsizlik: Harbiy infratuzilmani kiberhujumlardan himoya qilish.

Dron texnologiyalari: Razvedka va patrullash uchun dronlardan foydalanish.

Axborot texnologiyalari: Harbiy boshqaruv tizimlarini avtomatlashtirish.

Misol: O‘zbekiston Qurolli Kuchlari sun’iy intellekt asosida ishlovchi razvedka dronlarini sinovdan o‘tkazmoqda.

Sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan qurollar zamonaviy armiya strategiyalarining ajralmas qismiga aylanmoqda. Dronlar, avtonom tanklar va kiberxavfsizlik tizimlari kelajakdagi urushlarni butunlay o‘zgartirishi mumkin. O‘zbekiston ham harbiy texnologiyalarni rivojlantirish yo‘lida sun’iy intellekt va avtomatlashtirish sohasida yangi imkoniyatlarni o‘rganmoqda. Kelajakda SI qurolli kuchlarning samaradorligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynashi kutilmoqda.

Hipersonik qurollar – 5-6 Max tezlikka ega raketalar dushmanning mudofaasini yorib o‘tish imkonini bermoqda.

Kosmik harbiy texnologiyalar – Sun’iy yo‘ldoshlar orqali razvedka va aloqa tizimlari yangi bosqichga chiqmoqda.

4. Harbiy Xizmatning Kelajagi

Kelajakda harbiy xizmatga bo‘lgan talab qanday bo‘ladi? Quyidagi tendensiyalar sezilarli ahamiyat kasb etmoqda:

Professional armiya – Ko‘plab davlatlar majburiy harbiy xizmatdan voz kechib, professional armiya tuzishga o‘tmoqda.

Zamonaviy dunyoda harbiy tizim tobora professionallashib bormoqda. Ko‘pgina davlatlar safarbarlik asosidagi harbiy xizmatdan professional armiyaga o‘tmoqda. Professional armiya harbiy xizmatchilarning doimiy ravishda harbiy tayyorgarlikdan o‘tishi, yuqori texnologiyalarga asoslangan jangovar operatsiyalarni amalga oshirishga tayyor bo‘lishi va strategik jihatdan samaradorlikni oshirishi bilan ajralib turadi. Ushbu model dunyodagi ko‘plab davlatlar tomonidan qo‘llanilmoqda va O‘zbekiston ham o‘z armiyasini yanada professionallashtirish yo‘lida harakat qilmoqda.

Professional Armiya Nima?

Professional armiya – bu doimiy harbiy xizmatga ega bo‘lgan, yuqori tayyorgarlikdan o‘tgan va ma’lum bir sohalarga ixtisoslashgan harbiy xizmatchilardan iborat harbiy tuzilma.

Professional armiya xususiyatlari:

Doimiy harbiy xizmat: Harbiylar shartnoma asosida xizmat qiladi.

Yuqori tayyorgarlik: Askarlar doimiy ravishda mashg‘ulot va jangovar tayyorgarlikdan o‘tadi.

Texnologiyaga asoslangan yondashuv: Qurolli kuchlar zamonaviy qurol va texnikalar bilan jihozlanadi.

Ruhii va jismonii barqarorlik: Harbiylar jangovar sharoitlarga moslashgan bo‘lishi kerak.

Intizom va motivatsiya: Askarlar o‘z ixtiyori bilan xizmatga kirgani uchun mas’uliyat darajasi yuqori bo‘ladi.

Misol: AQSh, Buyuk Britaniya va Germaniya kabi davlatlar to‘liq professional armiyaga ega.

Professional Armiya va Oddii Harbiy Majburiyat O‘rtasidagi Farqlar

Misol: Rossiya aralash modelni qo‘llaydi, ya’ni harbiy xizmat majburiy, lekin shartnoma asosida professional askarlar ham mavjud.

Professional Armiya Afzalliklari

Jangovar qobiliyatning yuqori darajasi

Professional harbiylar doimii tayyorgarlikdan o‘tgan bo‘lgani uchun murakkab harbiy operatsiyalarni tez va samarali bajara oladi.

Misol: Buyuk Britaniyaning SAS (Special Air Service) maxsus bo‘linmasi yuqori aniqlik va chaqqonlik bilan murakkab operatsiyalarni bajara oladi.

Zamonaviy texnologiyalarni samarali qo‘llash

Dronlar, sun‘ii intellekt va avtomatlashtirilgan qurollar kabi ilg‘or harbiy texnologiyalarni boshqarish uchun yaxshi tayyorgarlikdan o‘tgan askarlar talab etiladi.

Misol: AQShning dron operatsiyalari maxsus tayyorlangan harbiylar tomonidan amalga oshiriladi.

Inson resurslarini samarali boshqarish

Professional armiya doimii xizmat uchun tanlangan harbiylarni jalb qilgani sababli, malakasiz askarlar yoki xizmatni bajarishga tayyor bo‘lmagan shaxslar armiyaga jalb qilinmaydi.

Misol: Germaniyada harbiy xizmat shartnoma asosida olib boriladi, faqat yuqori malakali askarlar armiyada xizmat qiladi.

Harbiy missiyalar va xalqaro operatsiyalarda ishtirok etish imkoniyati

Professional armiyalar BMT va NATO kabi xalqaro tashkilotlarning tinchlikparvar missiyalarida samarali ishtirok etishi mumkin.

Misol: Fransiyaning professional armiyasi Afrikadagi barqarorlik missiyalarida muntazam qatnashib kelmoqda.

Professional Armiyaning Kamchiliklari va Qiyinchiliklari

1. Yuqori xarajatlar

Professional armiyani shakllantirish va uni zamonaviy texnologiyalar bilan ta’minlash katta mablag‘ talab qiladi.

Misol: AQSh armiyasi dunyodagi eng katta harbiy budjetga ega – yiliga taxminan 800 milliard dollar.

2. Harbiy xizmatga jalb qilishdagi qiyinchiliklar

Majburiy harbiy xizmatdan farqli o‘laroq, professional armiyada xizmat qilish ixtiyoriy bo‘lgani sababli, ba’zan askarlar sonini to‘ldirish qiyin bo‘ladi.

Misol: Germaniya 2011-yilda majburiy xizmatni bekor qilganidan so‘ng, armiyaga yetarli miqdorda askar jalb qilishda qiyinchiliklar yuzaga keldi.

3. Intizom va xizmatga sodiqlik muammolari

Ba’zi hollarda professional askarlar shartnomani bekor qilish yoki xizmatni tark etish istagini bildirishi mumkin, bu esa armiyada barqarorlikni ta’minlashni qiyinlashtiradi.

5. O‘zbekiston va Professional Armiya

O‘zbekiston o‘z Qurolli Kuchlarini yanada modernizatsiya qilish va professionallashtirish yo‘nalishida harakat qilmoqda.

Shartnoma asosida xizmat qilish tizimi kengaymoqda.

Harbiy xizmatchilar zamonaviy texnologiyalar bo‘yicha o‘qitilmoqda.

Maxsus bo‘linmalar yuqori tayyorgarlikdan o‘tkazilmoqda.

Kiberxavfsizlik va razvedka tizimlari rivojlantirilmoqda.

Misol: O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tarkibidagi maxsus operatsiyalar bo‘linmalari zamonaviy taktikalar va texnologiyalarni qo‘llash bo‘yicha muntazam mashg‘ulotlar olib bormoqda.

Professional armiya zamonaviy davlatlarning mudofaa tizimini mustahkamlashning eng samarali yo‘llaridan biridir. U yuqori tayyorgarlik, zamonaviy qurollanish va intizom asosida qurilgan bo‘lib, harbiy operatsiyalarning samaradorligini oshiradi. O‘zbekiston ham harbiy tizimini yanada modernizatsiya qilish va professionallashtirish yo‘lida harakat qilmoqda. Kelajakda professional armiyaga o‘tish harbiy kuchlarning sifatini oshirish, milliy xavfsizlikni mustahkamlash va xalqaro hamkorlik imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

Ko‘proq texnologik mutaxassislar – Harbiy sohada texnologiya muhim o‘rin tutayotganligi sababli dasturchilar, muhandislar va IT mutaxassislariga talab ortmoqda.

Xalqaro hamkorlik – Katta urushlarning oldini olish uchun davlatlar harbiy sohada hamkorlik qilishni kuchaytirmoqda.

XULOSA

Zamonaviy harbiy xizmat jismoniy kuch bilan emas, balki intellektual va texnologik yondashuvlar bilan ajralib turadi. Davlatlarning qudrati nafaqat armiyasining soni bilan, balki ularning kiber-xavfsizlik, sun’iy intellekt va strategik rejalashtirish bo‘yicha qobiliyatlari bilan ham o‘lchanadi. Shu sababli, harbiy xizmatning kelajagi texnologik taraqqiyot va global tahdidlarga qarshi samarali choralar ishlab chiqishga bog‘liq bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Doimiy internet yangiliklari.
2. Halqaro harbiy analitiklarning fikrlaridan xulosalar.
3. Internet malumotlari.